

Tilan esittämisen problematiikka kaikessa monimutkaisuudessaan

ANDERSON, BEN & PAUL HARRISON (2010; toim.).
Taking-place: Non-representational theories and geography. 378 s. Ashgate, Farnham.

Kulttuurisen käänteen myötä, 1980-luvulta alkaen, ihmisaantieteesä ovat muuttuneet niin metodologia, teoreettinen käsitteistö kuin tutkimusnäkökulmatkin. Puhe todellisuudesta on muuttunut puheeksi ”todellisuudesta”; sosiaalisista konstruktioista ja niiden representaatioista, joiden rakenteisiin on tartuttu muun muassa Foucault’laisen diskurssianalyysin avulla. Kyse on merkittävästä metodologisesta käänteestä, joka on tuonut tulles-

saan paitsi uuden tutkimusretoriikan myös uuden tavan jäsentää ja ymmärtää sosiaalista ja kulttuurista ympäristöä.

Nigel Thrift julkaisi vuonna 1996 kritiikkinä tälle yhteiskuntateoreettiselle näkökulmalle teoksensa *Spatial formations*. Hän totesi painokkaasti, että koko todellisuutta ja kaikkia todellisuuden ymmärtämisen tapoja ei voida jäsentää ”sosiaalisen konstruktion” kautta. Thriftin tärkeimpänä argumenttina oli, että todellisuus on muuta kuin yhteiskunnallinen rakenne. Tilan kaikkia merkityksiä ei voida palauttaa ymmärrettävään tai representaationlaiseen muotoon, vaan kyse on myös muun muassa

kehollisuudesta ja kehollisuuden suhteellisuudesta. Tässä niin sanotussa ”non-representaalisuudessa” ei kuitenkaan ole varsinaisesti kyse merkityksenannon (”merkityksellistämisen”) väheksymisestä, vaan paremminkin arkisten toimintojen ja toimintatapojen korostamisesta sekä pyrkimyksestä löytää uusia ilmaisun keinoja ja metodologioita.

Kahden maantieteilijän, Ben Andersonin ja Paul Harrisonin toimittama teos esittelee kattavasti non-representationaalista teoriaa ja sen nyansseja. Teoksen voi tulkita myös eräänlaiseksi kunnianosoitukseksi Thrifthin tähänastiselle työlle. Kirjan rakenne on mielenkiintoisella tavalla symmetrinen. Sen varsinainen sisältö on jaettu neljään erilliseen osioon (”elämä”, ”representaatio”, ”etiikka” ja ”politiikka”), joista jokainen sisältää neljä artikkelia. Kahden ensimmäisen osion jälkeen, teoksen puolivälissä, on välinäytöksenä Thrifthin haastattelu. Haastattelussa avataan hyvin non-representatiivisuuden ideaa ja taustoja, mutta samalla vuoropuhelu tuntuu vakiinnuttavan Thrifthin asemaa alansa guruna. Yhdessä teoksen johdantokappaleen kanssa haastattelu perehdyttää mainiosti non-representatiivisen teorian keskeisiin ajatuksiin, tosin sillä edellytyksellä, että lukija tuntee ihmisaantieteen tutkimustradition teorit sekä ranskalaisen kielifilosofian taustat. Non-representationaalille keskustelulle tunnusomaisesti teoksen teoreettinen viitekehys rakentuu pitkälti Jacques Derridan, Gilles Deleuzen, Bruno Latourin, Emmanuel Levinas’n, Judith Butlerin, Maurice Merleau-Pontyn ja jossain määrin Michel Foucault’n filosofioiden varaan.

Teoksen ensimmäisen osion keskeisenä painopisteenä on *affektien* eli erilaisten tunnetilojen maailma. Lähtökohtana on, että tutkimuksen tulee mennä tutkittavan tasolle. Tämä onkin luonnollinen asetelma tutkittaessa esimerkiksi kivun ja vitaaliuden maantieteitä. Vastaavasti eläinten tilallisuutta tutkiva kulttuurimaantieteilijä Hayden Lorimer pyrkii mielenkiintoisella tavalla ulottamaan ymmärryksensä eläimen kokemusmaailmaan kartoittaessaan ihmisen ja eläimen arkielämän välisiä yhtäläisyyksiä. Nämä aiheet voidaan palauttaa John Wylie’n käsittelemään kysymyksen subjektin ja subjektuuden merkityksistä. Kysymyksenasettelullaan Wylie pyrkii tekemään pesäeroa non-representationaalisen teorian ja humanistisen maantieteen välille.

Teoksen toisessa osiossa arki unohtuu ja katse kääntetään kohti poststrukturealistisia kieliteorioita – tavallaan siis kohti non-representationaalisen teorian perusargumentteja. Toisaalta samalla katse käännetään pois tilan problematiikasta, maantieteestä. Keskustelun kohteiksi nousevat muun muassa representaatio-käsitteen monimutkaisuus sekä performatiivisuuden rooli puheessa. Osiossa problematisoidaan mielenkiintoisella tavalla sitä, mitä non-representationaalisen teorian ”non” käytännössä merkitsee.

Non-representuaalisen teorian syntymisen ja muotoutumisen taustoihin uppoutuva Thrifthin haastattelu on eh-

käpä teoksen mielenkiintoisin kirjoitus. Keskustelu kohdistuu pitkälti maantieteen kentän ulkopuolelle jääviin teemoihin ja yllättäen myös Pierre Bourdieun teorioihin, etnografiaan ja ajan käsitteeseen. Lopuksi haastattelussa keskitytään toiseen Thrifthin päätutkimuskohteista, kapitalismiin, sekä modernin politiikan ja non-representationaalisen teorian välisiin yhteyksiin.

Thriftin haastattelu jälkeen non-representationaalinen teoria tuodaan lähemmäs käytännön tasoa. Osiossa tarkastellaan empiiristen esimerkkien kautta muun muassa toiseuden kohtaamisen kehollisuutta, arkea hyväntekeväisyysjärjestöjen palvelupisteissä sekä eläinten arkea osana lihanjalostusteollisuutta. Eettisiin kysymyksiin tukeutua osio on teoksen ainoa empiiriseen tutkimukseen pohjautuva kokonaisuus. Osion kirjoitukset havainnollistavat lukijalle, mitä non-representationaalinen tutkimus käytännössä on.

Teoksen viimeinen osio (”politiikka”) on nimestään huolimatta yllättävän filosofinen ja tietyllä tapaa epäpoliittinenkin osio. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että non-representationaalisen teorian sisällä ilmiöiden poliittisuudella viitataan täysin eri asiaan kuin poliittisuuden arki merkitys antaisi ymmärtää. Osiossa käydään suhteellisen abstraktilla ja teoreettisella tasolla läpi sitä, kuinka ilmiöiden poliittisuus muotoutuu erojen ja moneuden maailmoissa. Teoksen viimeisessä artikkelissa Mitch Rose väentää tilan poliittisuuden ja non-representationaalisen teorian suhdetta rautalangasta ja – mikä parasta – tarkastelee non-representationaalisen teorian tulevaisuutta kriittisestä näkökulmasta. Tämä onkin erinomainen lopetus teokselle.

Vaikka teoksen johdanto-osuudessa vedetään hyvin yhteen non-representationaalisen teorian taustoja ja perusajatuksia, kyse ei todellakaan ole alan tutkimukseen johdattavasta oppikirjasta. Eikä sitä ole sellaiseksi tarkoitettukaan. Teos on perusluonteeltaan pohdiskeleva ja teoreettisesti painottunut. Vastausten antamisen sijasta se paremminkin haastaa lukijansa. Artikkeleissa ei aina sivuta maantieteellistä keskustelua ja valitettavan usein tekstit jäävät pyörimään omiin käsitteellisiin sfääreihinsä, pääosin ontologisiin kysymyksiin.

Teoksen toimittajat ovat tietoisesti antaneet jokaisen kirjoittajan puhua omalla tavallaan ja tyyliään, mutta kokonaisuus pysyy siitä huolimatta yllättävän eheänä. Vaikka lukija jää kaipaamaan tekstien välistä vuoropuhelua, teos on sisällöllisesti varsin yhtenäinen – osin ehkä siksi, että käytännössä kaikissa teksteissä keskustelu palautuu tavalla tai toisella Thrifthin ajatuksiin, teorioihin ja tutkimukseen.

KIRJALLISUUS

Thrift, N. (1996). *Spatial formations*. 384 s. SAGE, London.

JUHA RIDANPÄÄ
Maantieteen laitos,
Oulun yliopisto

